

Konštantín a Metod (asi 826 – 869 a 815 – 885)
Autorka textu: Marta Balážová

Charakteristika jednou vetou:

Solúnski bratia – Konštantín a Metod v roku 863 prišli na Veľkú Moravu; vyslal ich byzantský cisár Michal III. na žiadosť panovníka Rastislava, aby šíрили kresťanskú vieru a vzdelanosť v jazyku zrozumiteľnom Veľkomoravanom.

Životopisné údaje:

Konštantín a Metod pochádzali z mesta Solún (po grécky Thessaloniké, dnes Saloniki), ktoré bolo vtedy druhým najvýznamnejším mestom Byzantskej ríše. Narodili sa v zámožnej rodine, ktorá mala 7 detí. Najstarším bol Metod (narodil sa asi v roku 815 a pôvodne sa volal inak, Metod bolo jeho mníšske meno), najmladším Konštantín (rok narodenia 826 alebo 827), o ďalších súrodencoch sa veľa nevie. Otec bol vysoko postaveným vojenským štátnym úradníkom – drungáriom (asi ako dnes plukovník), zástupcom stratéga pre celú solúnsku oblasť. Obaja chlapci vychodili základnú školu v Solúne, v ktorom žilo aj veľa slovanských rodín a ich detí. Predpokladá sa, že aj ich otec Lev a matka Mária ovládali slovanský jazyk. V rodine panoval duch kresťanstva a kultúry – byzantínstva. Rodina však skoro stratila otca, zomrel nečakane na zranenie z vojenského ťaženia. Metod získal v Solúne právnické vzdelanie a stal sa správcom župy medzi Slovanmi v Macedónsku. Konštantín ako sirota po štátnom úradníkovi dostal štipendium a s podporou otcovho priateľa a vplyvného človeka na cisárskom dvore Theokrista študoval na univerzite. (Bola to najstaršia univerzita sveta založená ešte roku 425 cisárom Theodosiom II. v Konštantínopole čiže v Carihrade - dnešnom Istambule). Ako sa uvádza v Konštantínovom životopise, počas troch mesiacov sa naučil gramatiku a potom sa venoval ďalšiemu štúdiu. Osvojil si Homéra, geometriu, dialektiku, všetky filozofické odbory, rétoriku aj aritmetiku, astronómiu, muziku atď. Čoskoro sa stal vynikajúcim znalcom starej i novej gréckej poézie (jeho vzorom na celý život bol Gregor Nazíanský, prezývaný aj „bohoslovec“). Keď Veľkomoravský panovník Rastislav požiadal byzantského cisára, aby poslal učiteľa, ktorý bude šíriť kresťanstvo a vzdelanosť v zrozumiteľnom jazyku, Michal III. a patriarcha Fotius rozhodli. Konštantín a Metod (ten už predtým odišiel zo štátnej služby a bol v kláštore) budú viesť misiu na Veľkú Moravu. Za tri roky a štyri mesiace bratia položili základ svojbýtnej veľkomoravskej cirkvi. Vytvorili pre ňu nový jazyk - hlaholiku, slovienskú liturgiu a náboženskú literatúru v slovienskom jazyku a vychovali skupinu žiakov. Bolo ich potrebné len vysvätiť. Franskí kňazi však obžalovali vierozvestov na pápežskom dvore a oni museli v Ríme obraňovať svoje učenie. Pápež Hadrián II. nevyhovel franským kňazom, bratov slávnostne uvítal, ich knihy posvätil a položil na oltár v chráme Panny Márie. Zapôsobilo naňho najmä to, že Konštantín priniesol ostatky sv. Klimenta. V Ríme sa konali bohoslužby v slovienskom jazyku a pápež nechal niektorých žiakov vysvätiť za kňazov. Bolo to pre solúnskych bratov veľkolepé víťazstvo. Konštantín už z Ríma neodíšiel, vstúpil do kláštora, kde prijal rehoľné meno Kyrillos (Cyril). Zomrel 14. februára 869 a pochovali ho v chráme sv. Klimenta. Metod na žiadosť pápeža odišiel späť na Veľkú Moravu a tiež do Zadunajska do Blatnohradu ku kniežat'u Kocel'ovi (ktorý zdedil panovnícky stolec po Pribinovi, poznal hlaholiku a slovienské knihy), aby tam vybudoval samostatnú cirkevnú organizáciu. Metod sa v nej stal arcibiskupom. Za vlády Rastislavovho nástupcu Svätopluka, ktorý uznal formálnu zvrchovanosť Franskej ríše, sa situácia zmenila. Franskí kňazi Metoda prenasledovali, bránili mu učiť v slovienskom jazyku a vážili ho. Hoci sa Metod nikdy otvorene na Svätopluka nestáňoval, nemal jeho podporu. V roku 880 musel v Ríme u pápeža Jána VIII. žiadať o nové schválenie slovienskej bohoslužby. Pápež Metoda podporil, na návrh Svätopluka však vysvätil aj biskupa Vichinga a ten sústredil okolo seba Metodových protivníkov. Bránili Metodovi pokračovať v učení v slovienskom jazyku, obviňovali ho, že nehlása pravú vieru. V zložitej politickej situácii na Veľkej Morave už Metod nemohol slobodne pokračovať v diele. Aby uchránil svoju cirkev, za nástupcu si vybral

domáceho veľmoža Gorazda. Metod zomrel v roku 885. Pochovaný je (podľa prameňov) v metropolitnom chráme, jeho hrob sa však doteraz nenašiel.

O Konštantínovi a Metodovi podrobnejšie:

Po skončení školy dostal Konštantín ponuku získať významné miesto v štátnej správe (a dcéru jeho podporovateľa Theokrista za manželku), on to však odmietol. Aj z miesta sekretára v úrade patriarchu odišiel, chcel sa ďalej venovať štúdiu. Až keď mu sľúbili miesto na cisárskej univerzite, súhlasil. Obhájil si ho v „dišpute“ – polemike so zástancom vtedy aktuálneho „obrazoborectva“ Jánom Grammatikom, ktorý hlásal, že obrazy Boha a svätých sa nemajú uctievať. Konštantín získal na univerzite miesto profesora filozofie. Roku 856 po prevrate na cisárskom dvore a vyhnaní cisárovnej Theodory sa bratia ocitli v nebezpečenstve (Konštantínov ochranca Theokrist bol zavraždený). Metod riešil situáciu tak, že sa vzdal štátnej služby a vstúpil do kláštora. Konštantín sa skrýval a potom žil u brata v kláštore. V zložitých politických sporoch, ktoré súviseli s novým cisárom Bardasom a funkciou patriarchu hrozilo nelojálnym mníchom nebezpečenstvo. Bratia sa napokon zásluhou Konštantínovho priateľa, univerzitného profesora a nového patriarchu Fotia stali členmi misie vyslanej k Chazarom, ktorých bolo potrebné nakloniť na stranu Byzancie a kresťanskej viery. Posolstvo bolo pre Konštantína veľmi úspešné, podarilo sa mu objaviť na Kryme ostatky tretieho pápeža sv. Klimenta, ktorý tam zahynul ako mučeník. Po návrate sa už nevrátil na univerzitu, ale vyučoval budúcich kňazov filozofiu v chráme Hagia Sofia (Božia múdrosť). Tam ho vyhľadali úradníci, keď prišiel list cisárovi Michalovi III. od kniežaťa Rastislava. Skôr, než sa mohol vydať na cestu k Veľkomoravanom, bolo potrebné vytvoriť pre nich jazyk a preložiť knihy, potrebné pre misiu. Vytvoril hlaholiku („glagolati“ znamenalo v slovienskom jazyku hovoriť) - prvú slovienskú abecedu, celkom odlišnú od všetkých známych abecied. Rastislav zveril bratom správu nad všetkými veľkomoravskými kostolmi a kňazmi a poslal domov franských kňazov. To vyvolalo vojenskú výpravu Ľudovíta Nemca proti Rastislavovi, ktorý musel na Devíne kapitulovať. Škola, ktorú bratia zriadili, však zostala a vyučovali v nej ďalších kňazov v domácom staroslovienskom jazyku. Pritom najmä Konštantín usilovne prekladal liturgické texty a evanjeliá. Preložil Starý aj Nový zákon, breviár, žaltár, spevník. Ako úvod k prekladu evanjelií napísal Konštantín zvláštnu poetickú skladbu Proglas. Triumfom pre Konštantína bolo, keď sloviensky jazyk uznal pápež Hadrián II. za štvrtý liturgický jazyk popri latinčine, gréčtine a hebrejčine. Po Metodovej smrti museli jeho žiaci Klement, Naum, Sáva, Angelár a ďalší opustiť krajinu. Začiatkom 10. storočia na bulharskom území vzniklo ešte cyrilské písmo – cyrilika. V misijnej činnosti uplatňoval Metod aj svoje právnické vzdelanie. Preložil civilné právne ustanovenia – Súdny zákonník pre svetských ľudí, i cirkevné – Normokánon. Obsahoval pravidlá, ako potrestať človeka za rozličné mravné previnenia. Za jeho pôvodné dielo sa považuje aj spis Napomenutie k vladárom. (Podľa niektorých prameňov latinské duchovenstvo malo benevolentnejší postoj k niektorým otázkam náboženského života a uzatvárania manželstva ako prísny Metod, je teda možné, že si aj tým získavalo veľmožov i Svätopluka.)

Diela:

Život svätého Konštantína - životopis vznikol medzi rokmi 874 a 880 a napísal ho z podnetu staršieho brata Metoda pravdepodobne žiak solúnskych bratov sv. Kliment Ochridský. Autorovi pomohol sám Metod tým, že do staroslovienského jazyka preložil všetky Konštantínove diela napísané po grécky a po latinsky. Tie slúžili životopiscovi ako základný materiál. Metod pomohol aj pri obrázkoch z detstva a z rodiny. Životopis sa sústreďuje najmä na Konštantínovu činnosť pred príchodom na Veľkú Moravu, vykresľuje jeho povahu, štúdium, náboženskú činnosť. Kľúčovú úlohu v tomto životopise má 14. kapitola, v ktorej sa hovorí o vynájdení hlaholských písmen pre sloviensky jazyk. Týmto jazykom hovorili Slovania v okolí Solúna a bol veľmi blízky aj Slovienom na Veľkej Morave.

Život svätého Metoda je oveľa stručnejší ako Život sv. Konštantína, aj jeho celkové zameranie je iné. Vznikol krátko po Metodovej smrti ešte pred vyhnaním jeho žiakov z Veľkej Moravy. Nevie sa, kto bol jeho autorom, podľa odlišného štýlu to zrejme nebol Kliment, pravdepodobnejší je niekto z domácich žiakov, možno Gorazd, ktorý pochádzal od Nitry. Metod je predstavovaný ako syn oddaný pápežskému stolcu, ktorého dielo si vysoko cenili pápeži, byzantský cisár aj franskí panovníci. Najpodrobnejšie sa zaoberá Metodovou činnosťou vo Veľkomoravskej ríši, v popredí je obrana slovienskeho bohoslužobného jazyka proti útokom franského latinského kléru. Veľa miesta venuje autor tiež Metodovej smrti, pohrebu, vykresleniu spoločenského a politického života na dvore kráľa Svätopluka. Životopis vznikol asi v rokoch 885 – 894.

Originály Konštantínových a Metodových rukopisov a ich žiakov sa nezachovali, iba ich neskoršie odpisy. Najstarší a najzávažnejší odpis Života Konštantína Cyrila je z 15. storočia, ktorý bol odpísaný v kláštore v Zagorsku. Z viacerých odpisov Života Metoda sa za najstarší pokladá text z 12. storočia, zachovaný v Uspenskom katedrálom kostole v pergamenovom kódexe. Obidva sú uložené v Moskve. Prvý slovenský preklad životopisov je od jazykovedca a slavistu, profesora Jána Stanislava (s ilustráciami Martina Benku) a vyšiel v roku 1933 v Prahe. Novú historickú prácu o Konštantínovi a Metodovi Postavy veľkomoravskej histórie napísal historik Matúš Kučera, životopisy vyšli v spracovaní Štefana Vragaša.

Proglas – je básnickým klenotom, ktorý nemá obdobu v súdobých európskych literatúrach, najmä v tých, ktoré boli písané v národných jazykoch, nie v latinčine. Konštantín ho vytvoril niekedy v rozmedzí rokov 863-867, teda po dokončení prekladu celého evanjelia u nás a pred odchodom do Ríma. Proglas je chválospevom písmen a v nich do reči ľudu preloženého evanjelia. („Tak ako semä, ktoré padlo na nivu, tak isto každé ľudské srdce na zemi dážd' božích písmen potrebuje pre seba, aby plod boží vzrástol v ňom čo najväčšmi.“) Je dodnes aktuálnym dielom svojou základnou myšlienkou – citovo podfarbenou výzvou k národu, aby sa staral o svoju vzdelanosť, o svoju literatúru, o svoj jazyk. Skladá sa zo 110 veršov, v absolútnej väčšine dvanásťslabičných a nerýmovaných, s polveršovou prestávkou prevažne po piatej, zriedkavejšie po siedmej slabike. Piatou (alebo siedmou) slabikou verša sa muselo jedno slovo končiť a ďalšie za ňou začínalo. Túto vlastnosť originálu zachováva aj vynikajúce prebásnenie od Viliama Turčányho. Verše Proglasu napodobňujú tzv. trimeter jambický, v akom sa skladali antické drámy, napríklad Sofoklov Vládca Oidipus. Preto sa tento verš nazýval i veršom dramatickým. Stojedenástym veršom Proglasu je slovo Amen – znamená „nech je tak“.

Úryvky:

Život svätého Konštantína – úryvok

Cisár zvolal radu, prizval Konštantína Filozofa a nechal ho vypočuť si posolstvo. I riekol: „Viem, Filozof, že si ustatý, ale treba ti ta ísť, lebo tieto veci nemôže nikto iný vykonať iba ty.“ Filozof odpovedal: „I ustatý som i chorý telom, ale s radosťou ta pôjdem, ak majú písmená pre svoj jazyk.“ A povedal mu cisár: „Ded môj i otec môj a mnohí iní pátrali po tom, ale nič nenašli, ako to teda ja môžem nájsť?“ Filozof povedal: „Kto môže na vodu reč napísať? A potom nechcem byť nazvaný heretikom!“ Odpovedal mu opäť cisár i s Bardom, svojím ujom: „Ak ty chceš, tak Boh ti to môže dať, ktorý aj dáva všetkým prosiacim bez pochybovania, aj otvára klopajúcim.“ Nato Filozof odišiel a podľa starej obyčaje oddal sa modlitbe aj s inými pomocníkmi. Čoskoro potom sa mu zjavil Boh, ktorý vypočúva modlitby svojich služobníkov, a hneď zložil písmená a začal písať slová evanjelia: Na počiatku bolo Slovo, a Slovo bolo u Boha a Boh bol Slovo a ďalšie...

Život svätého Metoda – úryvok 1.

Po mnohých dňoch Filozof, zberajúc sa na Boží súd, riekol svojmu bratovi Metodovi: „Hľa brat, boli sme obaja záprahom, čo ťahal jedinu brázdou, a ja, skončiac svoj deň, padám na oranisku. Ale ty ľúbiš veľmi Horu, no neopúšťaš pre Horu svoje učenie. Lebo čím môžeš byť skorej spasený?“ (pod Horou sa rozumie kláštor na úpätí Olympu)

Život svätého Metoda – úryvok 2.

„Po tomto však starý nepriateľ, závistlivec dobra a protivník pravdy, popudil proti nemu srdce nepriateľa (pozn.: nepriateľom bol východofranský kráľ Ľudovít Nemec) moravského kráľa a všetkých biskupov, ktorí vraveli: „V našej oblasti učíš!“ On však odpovedal: „Vskutku, keby som vedel, že je vaša, vyhýbal by som sa jej, lenže ona je svätého Petra. A podľa pravdy, ak vy pre nevraživosť a lakomstvo prestupujete cez staré hranice v protiklade s kánonmi, robiac prekážky Božiemu učeniu, majte sa na pozore, aby ste si, chcúc prebiť železnú horu kosteným temenom, nevyliali svoj mozog.“ Odpovedali mu nahnevane: „Zle obídeš!“ On odvetil: „Ja hovorím pravdu pred cisármi a nehanbím sa. Vy si však len svojvoľne počínajte proti mne. Lebo nie som lepší ako tí, čo po mnohých mukách dali život, pretože hovorili pravdu.“ Keď sa mnohé reči povraveli a keď mu nemohli protirečiť, povedal kráľ posmešne: „Nermúťte môjho Metoda, lebo už sa spotil ako pri peci.“ On odpovedal: „Hej, vладыka, raz stretli ľudia spoteného filozofa a spýtali sa ho: Čo sa potíš? On vraví: S hrubými ľuďmi som sa prel.“ Pre toto slovo sa pohádali a rozišli. Jeho však poslali do Švábska (pozn. do bavorského väzenia) a držali ho tam pol treťá roka...

(použité texty sú z knihy Štefana Vragaša Život Konštantína a život Metoda)

Proglas – úryvok 1.

Evanjeliu svätému som Predslovom:
ako nám dávno sľubovali proroci,
prichádza Kristus zhromažďovať národy,
pretože svieti svetlom svetu celému.
To v našom siedmom tisícročí stalo sa.

Bo slepým oni sľúbili, že uvidia,
a hluchí, ajhľa, Slovo Písma počujú,
lebo je Boha poznať totiž potrebné.
A preto čujte, čujte toto, Slovieni:
dar tento drahý vám Boh z lásky daroval.

Proglas – úryvok 2.

A ešte väčšmi od človeka z kameňa
je mŕtva duša, každá duša bez písmen.
No že my, bratia, sme to všetko zvážili,
znamenitú vám radu teraz povieme,
ktorá vás všetkých, všetkých ľudí pozbaví

života zvieracieho, žitia smilného,
aby ste s myslou, s nerozumným rozumom,
keď počujete Slovo v cudzom jazyku,
nečuli v ňom znieť iba zvon, zvon medený.
Bo svätý Pavol učiteľ nám hovorí,

keď najprv k Bohu svoju prosbu predniesol:
Chcem radšej iba päť slovo povedať,
rozumom prostým chcem tých päť slov vyriechnuť,

aby aj bratia všetko porozumeli,
než nezrozumiteľných slov riecť tisíce.

(Proglas zo staroslovienčiny preložil Viliam Turčány)

Legenda

Patrí medzi najpopulárnejšie žánre stredovekej náboženskej literatúry, opisovala životné príbehy svätcov a používala fantastické motívy. Legenda niekedy pripomína povesť, lebo opísané udalosti majú reálny základ, ale oproti povesti má vždy náboženský ráz. Je umeleckým výrazom kresťanskej pokory. Jestvujú legendy o apoštoloch, o Panne Márii, o mučeníkoch atď. v prozaickej alebo veršovanej podobe. V staroslovienskej literatúre reprezentovali tento žáner predovšetkým Moravsko-panónske legendy. Takto nazývame životopisy slovanských vierozvestov Život sv. Konštantína a Život sv. Metoda. Predstavujú vynikajúce umelecké i historické prózy. Za typické črty legendy však považujeme najmä idealizovanú postavu svätca, askézu, odriekanie, sebatrýznenie, robenie zázrakov. Takýto charakter má napríklad latinská Legenda o sv. Svoradovi a Benediktovi (koniec 11. storočia) od päťkostolského biskupa Maura, ktorá zobrazuje život mníchov a pustovníkov. Ústrednou postavou je Svorad (prijal meno Andrej), ktorého autor vykresľuje v idealizovanej podobe svätca. Opisuje jeho príkladné osobné vlastnosti, asketický spôsob života, pôst, telesné trýznenie, zázraky. Z obdobia zániku Veľkej Moravy pochádza Život Nauma, z obdobia upevňovania kresťanstva v Uhorsku pochádzajú Legendy o sv. Štefanovi. V stredoveku sa vydávali zbierky legiend, u nás je známa napríklad zbierka Acta sanctorum (Život svätých). Niektoré témy z legiend boli znova spracované v období romantizmu, ale už s novým zámerom. Zo slovenských autoroch siahali po tejto tematike básnici A. Sládkovič, Š. Krčméry, M. Rázus, E.B. Lukáč a iní.

Zaujímavosti:

V Solúne dodnes stojí slávny chrám sv. Demetra a možno sa domnievať, že Konštantín a Metod sa zúčastňovali na bohoslužbách v tomto chráme.

Tretia kapitola života Konštantína - Cyrila opisuje príbeh z jeho detstva. Keď mal sedem rokov, sníval sa mu sen, že stratég zhromaždil všetky dievčatá z mesta a povedal mu: Vyber si z nich, ktorú chceš za družku života a seberoennú pomocníčku. On si ich všetky popozeral a vybral si najkrajšiu – mala žiarivú tvár, bola ozdobená zlatými šperkami a perlami a volala sa Sofia, teda Múdrose. Porozprával sen otcovi a matke...

O vzniku slovienského písma píše mních Chrabr (asi sv. Naum) v traktáte O písmenách (napísal ho okolo roku 900). Uvádza, že Konštantín sa mohol opierať o grécke, tzv. malé písmo (kurzívu), ktoré malo 24 písmen pre také hlásky, aké používali aj Slovania, ale Slovania mali navyše 14 hlások, ktoré v gréčtine neboli. Konštantín musel preto vytvoriť úplne iné písmená.

Piaty verš Proglasu „to v našom siedmom tisícročí stalo sa“ je datovaním prekladu evanjelia i vzniku básne. Podľa byzantského letopočtu sa totiž od stvorenia sveta po narodenie Krista ráčalo 5 508 rokov. Ak pripočítame k tomu 863 – v tomto roku prišli Konštantín a Metod na Veľkú Moravu, dostaneme rok 6371, čiže siedme tisícročie.

Anglickú verziu Proglasu, ktorá vyšla vo februári 2005, dostal do daru aj americký prezident G. Bush, keď navštívil Slovensko.

Na území Slovenska k zachovaniu cyrilometodskej myšlienky a spomienky na Veľkú Moravu prispeli stredovekí igríci. Boli to profesionálni speváci, hudci, tanečníci, herci a rozprávači, ktorí od čias Veľkej Moravy až do 15. storočia putovali po hradoch, trhoch a pútiach, kde sa

zhromažďoval väčší počet ľudí a svojím umením oživovali dávne spomienky a udržiavali slávnú národnú tradíciu.

Na Slovensku sa cyrilometodská tradícia zachovala v podobe cirkevných pamiatok, v literatúre, vo výtvarnom umení, v hudbe - napr. v opere Eugena Suchoňa Svätopluk.

V chráme sv. Klimenta v Ríme, kde je Konštantín pochovaný, je aj niekoľko jeho vyobrazení, jedným z nich je starobylá freska z 11. storočia, kde môžeme vidieť Konštantínov portrét.

Myšlienky:

„Čo to musela byť za revolúcia ducha, keď Konštantín a Metod prišli do našej krajiny, na Veľkú Moravu, do Nitry a na Devín s knihami preloženými do našej reči a keď zhromaždili výkvet našich mladých ľudí na svoju vysokú školu a tam ich v zrozumiteľnom jazyku vzdelávali vo filozofii, v matematike, hudbe, v poznávaní Písma a jeho hĺbok a tajomstiev, a keď potom spolu s nimi slávili „službu – omšu“ po sloviensky! Písmo, ktoré priniesli, sa stalo základom kultúry u nás i v mnohých ďalších slovanských krajinách. Bol to poklad nad striebro a zlato. Ním sa uskutočnilo to, čo napísal cisár Michal III. v liste Rastislavovi, v ktorom hovorí o „nových písmenách pre jazyk váš... aby ste sa aj vy pripočítali k národom veľkým...“ (Ján Chryzostom kardinál Korec v predslove k Proglasu)

„Konštantín bol veľmi tvorivý a vzdelaný jazykovedec. Problém ako zapísať slovanské nosovky a polosamohlásky vyriešil tak, že vytvoril nové písmo. Do toho písma vložil všetko, čo vedel. Isté je, že poznal viacero jazykov, okrem slovančiny a gréčtiny poznal napríklad hebrejčinu. V jeho životopise je napísané, že rozlúštil napríklad záhadný nápis na jednej čaši v chráme sv. Sofie v Konštantinopole a ten nápis bol napísaný hebrejsko – samaritánskym písmom. Konštantín bol veľmi dobrý v jazykoch a celkom určite ho zaujímali aj iné písma. To všetko možno vyústilo v tom pozoruhodnom počíne, že vytvoril hlaholiku.“
(Ľubor Matejko)

„Proglas, aby sme ho správne pochopili, treba čítať spolu so životopisom Konštantína (Cyrila), prvou slovenskou a slovanskou prózou.“ (Viliam Turčány)

„Dejiny spojené s Konštantínom a Metodom a ich misiou na Veľkej Morave sú podľa mňa ako stvorené na to, aby sa v nich spájalo racionálne poznanie a fikcia. Pretože túžba po poznaní týchto dejín je väčšia ako sú možnosti, ktoré nášmu poznaniu dávajú dobové pramene. Tak je to s lokalizáciou Metodovho hrobu – uvažovalo sa o Sadoch pri Uhorskom Hradišti, o Mikulčiciach. Niektoré indície vedú aj k maďarskému Čanádu, ale sú takisto nepotvrdené. Existuje tiež celý rad mýtov alebo slabo overiteľných tvrdení, ktoré súvisia so sv. Gorazdom, ktorého určil Metod za svojho nástupcu. Pretože išlo o prvého svätca z nášho územia a možno aj o prvého spisovateľa, autora, je prirodzené, že existuje tendencia – túžba historikov spájať s ním niečo, čo poznáme z Veľkej Moravy, môže však ísť o púhu fantáziu. Niektorí lokalizujú Veľkú Moravu južnejšie - na územie Maďarska a Srbska. To súvisí s názormi novej generácie historikov a filológov, ktorí sa po desaťročiach opakovania istých záverov, ktoré sa stali frázami, chceli pozrieť na túto časť histórie kriticky. Niektorí prišli s novátorskými až extrémnymi interpretáciami, ktoré sú založené na nedostatku historických prameňov. Ani konštrukcie, ktoré sú dnes prijímané ako pravdivé v skutočnosti nemusia byť neotrasiteľnou pravdou, len chybou tých extrémnych konštrukcií je, že nezohľadňujú celý systém argumentov, faktov, ktorý dnes už máme k dispozícii a ktorý nám dáva napríklad archeológia...“ (Ľubor Matejko)